

ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

Կրօնական և Աստուածաբանական

ԽՄԲԱԳԻՐ

ԹՈՐՈՍ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԲԵԱՆ ՎԱՐԳԱՊԵՏ

ԹԻԻ 4

Զորրոդ Կիւրակի Քառասնորդաց, 27 Մարտ, 1888

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՂՏԱՏԵԱՆ

(Արամեան)

—
1888

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՇԱՐԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆՐԵՍ

Կրօնական և Աստուածաբանական

Թիի 4 Դ. ԿիիՐԱԿԷ ՔԱՌԱՍՆՈՐԴԱՅ, 27 ՄԱՐՏ, 1888

ԱԻԵՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՂՈՒԿԱՍՈՍԻ ԺԶ. I—31

- 1 ԶԲ. Եւ ասէ առ աշակերտսն. Այր մի էր մեծա-
տուն, որոյ էր տնտես. և եղեւ զնմանէ ամբաստա-
- 2 նութիւն, որպէս թէ վատնիցէ զինչս նորա, Կոչեաց
և ասէ ցնա. զի՞նչ է այս զոր լսեմս զքէն. տուր
զհամար տնտեսութեան քոյ, զի ոչ եւս կարես լինել
- 3 տնտես. Ասէ ընդ միտս իւր տնտեսն. զի՞նչ գործե-
ցից, զի տէր իմ հանէ զտնտեսութիւնս. գործել
- 4 ոչ կարեմ, մուրանալ ամաչեմ. գիտեմ զինչ արարից,
զի յորժամ 'ի բաց լինիցիմ 'ի տնտեսութենէս,
- 5 ընկալցին զիս 'ի տունս իւրեանց. Եւ կոչեցեալ առ
ինքն մի ըստ միօջէ 'ի պարտապանաց տեառն իւրոյ,
ասէ ցառաջինն. քանի՞ ինչ պարտիս տեառն իմում:
- 6 Եւ նա ասէ. հարիւր մար ձիթոյ. ասէ ցնա. կա
- 7 զգիր քո՝ և նիստ գրեա վաղվաղակի յիսուն. Դար-
ձեալ ասէ ցմիւսն. դու քանի՞ ինչ պարտիս. և նա
- 8 քո՝ և նիստ գրեա ութսուն. Եւ գովեաց տէրն

զտնտեսն անիրաւութեան, զի իմաստութեամբ արար. զի որդիք աշխարհիս այսորիկ իմաստնագոյնք
 9 են քան զորդիս լուսոյ, յազգս իւրեանց, եւ ես ձեզ
 ասեմ, արարէք ձեզ բարեկամս 'ի մամոնայէ անիրա-
 ւութեան. զի յորժամ պակասիցէ այն, ընկալցին
 10 զձեզ 'ի յարկան յաւիտենականո: Որ 'ի փոքուն հաւա-
 11 տարիմ է, և 'ի բազմին հաւատարիմ է, և որ 'ի փո-
 քուն անիրաւ է, և 'ի բազմին անիրաւ է: Իսկ արդ ե-
 թէ յանիրաւ Մամոնային չեղէք հաւատարիմք, զճմու-
 12 ըիտն ձեզ ո՞ հաւատասցէ: Եւ եթէ յօտարին չեղէք
 13 հաւատարիմք, զձերն ո՞ տացէ ձեզ: Ոչ ոք ծառայ
 կարէ երկուց տերանց ծառայել. զի եթէ զմին ատի-
 ցէ, զմիւսն սիրէ. կամ զմին մեծարիցէ, և զմիւսն
 արհամարհիցէ. ոչ կարէք Աստուծոյ ծառայել և Մա-
 14 մոնայի: Իբրեւ լսէին զայս ամենայն՝ փարիսեցիքն,
 15 քանզի արծաթասէրք էին, անգոսնէին զնա: Եւ ասէ
 ցնոսա. Դուք էք որ արդարացուցանէք զանձինս ա-
 ռաջի մարդկան, սակայն Աստուած գիտէ զսիրտս
 ձեր. զի որ առաջի մարդկան բարձր է, պիղծ է
 16 առաջի Աստուծոյ: Օրէնքն և մարգարէք մինչեւ
 ցՅովհաննէս. յայնմ հետէ արքայութիւն Աստուծոյ
 աւետարանի, և ամենայն ոք զնա բռնաբարէ: Դի-
 17 ըին իցէ երկնից և երկրի անցանել, քան յօրինայն
 18 միոյ նշանախեցի անկանել: Ամենայն որ արձակէ
 զկին իւր և առնէ այլ՝ չնայ, և որ զարձակեալն
 19 առնէ՝ չնայ: Այր ոմն էր մեծատուն, և ազանէր բե-
 հեզս և ծիրանիս, և ուրախ լինէր հանապազ առա-
 20 տապէս: Եւ աղքատ ոմն անուն Ղազարոս, անկեալ
 դնէր առ դրան նորա վիրաւորեալ. և ցանկայր
 21 ընուլ զորովայն իւր 'ի վշտանացն՝ որ անկանէին 'ի

- սեղանոյ մեծատանն . այլ և շունք ևս գային և
 22 լիզուին զվէրս նորա : Եղև մեռանել աղքատին , և
 տանել հրաշտակացն զնա 'ի գոգն Աբրահամու . մեռաւ
 23 և մեծատունն և թաղեցաւ . և 'ի գոգսն՝ ամբարձ
 զաչս իւր մինչ 'ի տանջանան էր , ետես զԱբրահամ
 'ի հեռաստանէ , և զՂաղարոս 'ի գոգ նորա հանգուց-
 24 եալ : Եւ նա աղաղակեաց և ասէ հայր Աբրահամ ,
 ողորմեաց ինձ , առաքեա զՂաղարոս . զի թացցէ
 զծագ մատին իւրոյ 'ի ջուր և զովացուսցէ զլեզու
 իմ , զի պապակիմ 'ի տապոյ աստի : Եւ ասէ ցնա
 25 Աբրահամ . որդեակ , յիշեա զի ընկալար անդէն
 զբարիս քո 'ի կեանան քում , և Ղաղարոս նոյնպէս
 զչարչարանս . արդ սա աստ մխիթարի , և դու այդր
 26 պապակիս . և 'ի վերայ այսր ամենայնի՝ վիհ մեծ է
 ընդ մեզ և ընդ ձեզ . եթէ կամիցին աստի առ ձեզ
 անցանել , ոչ կարեն , և ոչ այտի ոք առ մեզ անցա-
 27 նել : Եւ ասէ . արդ աղաչեմ զքեզ , հայր , զի արձա-
 28 կեսցես զդա 'ի տուն հօր իմոյ . ես իմ անդ . եղբարք
 հինգ , որպէս զի տայցէ նոցա վկայութիւն , զի մի
 29 և նոքա գայցեն յայս տեղի տանջանաց : Եւ ասէ
 Աբրահամ . ունին զՄովսէս և զմարգարէսն , նոցա
 30 լուիցեն : Եւ նա ասէ . ոչ , հայր Աբրահամ , բայց ե-
 թէ 'ի մեռելոց ոք երթիցէ առ նոսա , և ապաշխա-
 34 լիցեն : Եւ ասէ ցնա . եթէ Մովսիսի և մարգարէիցն
 ոչ լսեն , և ոչ եթէ 'ի մեռելոց ոք յառնիցէ՝ հաւա-
 նեսցին :

Եթէ աշխարհիս երեսին կայ մի հաստատութիւն որոյ կա-
 տարեւութիւնն մարդոյս հիացումն ու զարմացումն կը շար-
 Ժէ , այդ մեր ազգային Եկեղեցին է : Մեր եկեղեցին նման է
 մի ահաւոր ճարտարարուեստ պալատան որոյ շինուածոյն

ներթն ու ատաղձն ամենալաւ տեսակէն է, որոյ հիմն հաստատուն եւ անսասան է, որոյ ներքին ու արտաքին ճարտարագործ գեղեցկութիւնն 'ի վեր է քան զամենայն միտս մարդկան: Այս ճարտարապետութեան արուեստն դաստիարակել՝ չէ մեր գործ: Հմտագոյն վարժապետաց պաշտօն է այդ: Մենք կ'ուզենք միայն այս սքանչելագործ պալատն՝ մեր ազգայնոց մատնանիչ անել, նորա գլխաւոր մասունքն ցոյց տալ թէ ինչպէս են միմեանց հետ կապուած, ներքին մի քանի նշանաւոր սրահներն տեսնել եւ երբեմն տան մէջ գտնուած առարկայից մէկ երկուսն դիտել եւ քննել: Որքան որ մանրամասնութեանց մէջ չը մտնենք՝ այնու ամենայնիւ պիտի զարմանանք թէ մեր նախնիք ինչ խելք, գիտութիւն եւ արուեստ են ունեցել: Ինչպէս քարը քարի վերայ ամեն ինչ ըստ յարմարութեան եւ պատշաճի զարդարած բարձրացուցած են մեր նախահարք զայս պալատ: Կապ չ'կայ որ անպէտք լինի, քար չ'կայ որ անյարմար լինի. կատարեալ ներդաշնակութիւն կը տիրէ բոլոր շէնքն:

Ահաւասիկ այս կանոնն դիտելի է Աւետարանի ընթերցուածոց մէջ, մէկ Աւետարան միւսոյն լրումն եւ շարունակութիւնն է: Այս կարճ միջոցն իսկ յորում ձեռնարկած ենք հանդիսիս հրատարակութեան յայտնի ապացոյց է մեր խօսքին: Յառաջ տեսանք թէ մեր վարքն իբրեւ հարազատ որդիք Եկեղեցւոյ ինչպէս պիտի ուղղուի նախ Աստուծոյ հետ եւ երկրորդ ընկերին հետ: Անցեալ կիւրակէ տեսանք թէ Աստուած իւր կողմանէ մեզ հետ ինչպէս կը վարուի: Այսօր պիտի տեսնենք թէ այս երկուսի միութիւնն ինչ պտուղ պիտի բերէ: Այսինքն, եթէ Աստուծոյ պատուիրաններն պահենք ինչ վարձ պիտի ունենանք, եւ եթէ չը պահենք՝ ինչ:

ԱՌԱԿ ԵՆԻՐԱՆ ՏՆՏԵՍԻՆ: Նախ մէկ առակով ցոյց կուտայ Քրիստոս թէ ինչպէս պէտք է որ իմաստութեամբ մեր երկնային կենաց երջանկութիւնն ապահովենք: Մէկ աշխարհական ծառայ որ իւր սխալութեանց համար պաշտօնանկ լինելու վտանգին մէջ է, եւ տեսնելով որ այդու ինքն սաստիկ նեղութեանց մէջ պիտի անկանի եթէ որ յառաջագոյն փոյթ չը տանի իւր կենաց ապահովութեան համար, նա խորագի-

տութեամբ բարեկամներ կը շահէ, թէպէտ անիրաւութեամբ, որ երբ որ իւր ծառայութեան պաշտօնն լրանայ՝ սիրով ընդունուի եւ իւր սխալութեան արժանի պատիժն չը կրի կամ լաւ եւս ասել՝ չ'զգայ: Արդ, Քրիստոս ասել կ'ուզէ, դուք եւս ծառայք էք մեծին մեծատանն Աստուծոյ, «եւ ան Տէր Աստուած զմարդն զոր արար եւ եղ զնա 'ի դրախտին փափկութեան գործել զնա եւ պահել»: Բայց մարդ, դրախտի տնտեսն, իւր պաշտօնին հաւատարիմ չը մնաց «եւ եղեւ ամբաստանութիւն զնմանէ», եւ Աստուած կոչեց զինքն 'ի պատասխանատուութիւն: Մարդ իւր ամբարտաւանութեամբն՝ մշտնջենաւոր տնտեսի պաշտօնն կորոյս, դրախտի փափկութիւնն դարձաւ երկիր անիծեալ ուր փուշ եւ տատասկ կը բուսանի: Դրախտի տնտէս այգեգործն ու այգեսպանն կորոյս զիւր անմահութիւն եւ միայն մի կարճ միջոց ունի այս անցաւոր աշխարհի մէջ. եւ ահա առակս կը խրատէ թէ ինչ հնարք հնարենք որ երրորդ աշխարհս թողնենք անտէր անտերունջ չը մատուցինք յաւիտենական թշուառութեան: Ապա ինչ անենք, «գործել ոչ կարեմ, մուրանալ ամաչեմ»: Ես միայն դրախտի տնտեսութիւն գիտէի. ուրիշ արուեստ չեմ սովորած. այսինքն, ես միայնակ՝ անկարող եմ իմ կորուսեալ փառքն ու երջանկութիւնն յետ ստանալ: Ոչ եւս կարող եմ մուրալ 'ի հանդերձեալ կեանս, քանզի գիտեմ որ երբ մեծատունն դժոխքից Սբրահամէն մուրալ ուզեց, Աբրահամ պատասխանեց թէ «վիհ մեծ է ընդ մեզ եւ ընդ ձեզ»: Ուրեմն տեսնեմ առակիս տնտեսն որ նոյն ցաւալի դրութեան մէջ էր ինչպէս վարուեց: Նա իմաստութեամբ յառաջագոյն իւր տիրոջ պարտապանների սէրը դրաւեց իւրեանց պարտուց մասն թողլով որպէս զի երբ իւր տիրոջ վճռոյն համեմատ պաշտօնէ զրկուի, իւր ապրուստը ապահով լինի: Արդ դու եւս, ո՞վ մարդ, քո յանցանաց համար դատապարտուած ես 'ի կորուստ յաւիտենական. ուրեմն եթէ փրկուիլ կ'ուզես, պիտի անիրաւ տնտեսի նման յառաջագոյն Աստուծոյ պարտապանների սէրը գրաւես որ երբ որ աշխարհս թողնես՝ հոգեւոր թշուառութեան չը դատապարտուես:

1. Եւ ասէս առ աշակերսսն). Այստեղ աշակերս ընդհանուր առմամբ Քրիստոսի հետեւող կը նշանակէ եւ ոչ թէ միայն երկրտասանքն: Այր ուն եր մեծասուն). Մէկ հարուստ կալուածատէր, այսինքն Աստուած, իւր կալուածներն մի տընտեսի կը յանձնէ ⁽¹⁾: Տնես). Գլխաւոր ծառայ, որում յանձնուած է տան ընդհանուր կառավարութիւնն:

2. Տուր զհարաւս սնեստոքեան քո). Տանուտէրն համոզուած է որ իւր տնտեսն անհաւատարիմ է եղած եւ հիմա կը հրամայէ որ իւր հաշիւը փակէ քանզի այլ եւս չը պիտի նա այդ պաշտօնը վարէ:

3. Զի՞նչ գործեցից). Տիրոջ վճիռն անդառնալի է, իւր անհաւատարմութիւնն անուրանալի: Ծար չ'կայ, պիտի երթայ, բայց « զի՞նչ գործեցից, զի տէր իմ հանէ զտնտեսութիւնս »: Գործեց) *σχάπτειν*, փորել, բրել պարտեղների եւ արտերի մէջ:

5. Եւ կոչեցեալ առ ինքն մի ըստ միոջե 'ի պարսպանաց տեառն իւրոյ). Երեւի տիրոջ պարտապանները միայն 5—7 տանց մէջ յիշուածներն չէին, այլ ուրիշների հետ եւս նոյնպէս վարուեց, եւ այս երկուսը միայն իբրեւ օրինակ յառաջ կը բերէ: Ուստի եւ 'ի զուր է ջանալ ձիթոյն եւ ցորենոյն յատուկ նշանակութիւն տալ, կամ զայնս խորհրդաբար մեկնել:

6. Մար), հեղեղուկ իրերի չափ ինչ է. իբր չուրջ 1000 քաշ: Քոռ). Յունական *χόρος* բառն է սա որ դարձեալ երբայական ֆոռ բառէն է ածանցեալ: Քոռ կշիռ մի է չոր բաների համար, նաեւ մի մեծ քանակութիւն է սա:

8. Եւ գովեաց տերն). Ոչ Յիսուս, այլ տնտեսի տէրն դո-

(1) Մարդս որ երկրաւոր հարստութիւններ ունենայ իւր տրամադրութեան ներքեւ, ոչ է սէր այդ հարստութեանց. նա միայն տնես է. Աստուած է օրինաւոր տէրն: Ապա ուրեմն երբոր այդ մարդն իրեն յանձնուած հարստութիւնները Աստուծոյ կամաց համեմատ չը գործադրէ, նա կ'ամբաստանուի՝ եւ յետոյ մահուամբ պաշտօնանկ կը լինի: Ուստի պարտաւոր է այդ մարդն որ քանի որ զեռ շատ ուշ չէ այսինքն յառաջ քան զմահ իւր, իրեն յանձնուած հարստութիւնն աստուծոյին կամաց համեմատ գործադրէ որ կարողանայ յերկինս մտնել:

վեց իւր ծառայի իմաստութիւնն, այսինքն զարմացաւ նորա վերայ թէ ինչպէս խելոքութեամբ վարուեց: Նա պիտի այսպէս խօսած լինի ծառայի հետ. «վ խորամանկ սնտես, ես կը զարմանամ թէ ինչպէս կարողացար խելք վերածել հանդերձեալ թշուառութենէդ զինքդ ազատելու: այ թշուառական, լաւ խաբ ես խաբել: — Զի որդիք աշխարհիս այսորիկ իմաստեղոյնքն են քան զորդիս յուսոյ)»: Սոքա դարձեալ Քրիստոսի խօսքերն են ու կը նշանակեն թէ մարդիկ իւրեանց աշխարհային դժուարութեանց մէջ՝ մեծ խելոքութեամբ սմէն հնարք կը հնարեն ազատուելու համար. այսինքն, իբրեւ որդիք աշխարհի իմաստուն են. բայց ոչ այնչափ կը մտածեն նոքա յաւիտենական կենաց վերայ. «որդիք լուսոյ» դառնալու պայմանները չեն կատարել, բնաւ միտքերնովն չի անցնել յաւիտենական դժուարութիւններէ ազատուելու հնարք գործել: Ի մի բան, մարդիկ իբրեւ որդիք լուսոյ իմաստուն չեն իւրեանց չըջանումն («յազգս իւրեանց»):

9. Արարեմք ձեզ քարեկանս 'ի մառնուայե (') անիրաւութեան). թէպէտեւ Քրիստոս գիտէ որ մամոնայ եւ երկնից արքայութիւն երկու հակառակ բաներ են, սակայն գիտէ նաեւ որ առանց մամոնայի (այսինքն աշխարհային ստացուածների) մենք չենք կարող ապրիլ. հիմա կը խրատէ թէ այդ ստացուածներն ինչպէս գործածենք որ միեւնոյն ժամանակ երկնից արքայութենէն չը զրկուինք: Նորանց հետ բարեկամանանք, այսինքն այնպէս գործադրենք զայնս որ մեր հոգւոյն առողջութեան նպաստէ եւ Աստուծոյ փառքն մեծացնէ: Այդ տեսակ բարեկամութիւնն մեզ 'ի հանդերձելումն օգտակար կը լինի. — Զի յորժամ պակասիցե այն), երբոր այլ եւս մամոնայ չը լինի, այսինքն, երբոր մեռանինք եւ

(') Մառնուայ, μαρναναι, քաղղիական բառ է զոր Աւեստանիչք առանց Թարգմանելու կը Թողուն որպէս եւ մեր Թարգմանիչք նոյնպէս կը Թողնեն, որովհետեւ Քրիստոս այս բառը աւելի ընդարձակ նշանակութեամբ զործ կ'ածէ քան զնախնական նշանակութիւն իւր: Նա կը նշանակէ ընդհանրապէս երկրաւոր կայրութիւններ, ստացուածներ, առանց մեծութիւնն որոշելու: Ինչ ունեցած որ մեր վերայ իշխանութիւն ունի, որոյ համար կ'աշխատինք, կը ջանանք, այն իսկ է մառնուայ:

մտանենք 'ի կեանս յաւիտենական: Ընկալցին զձեզ 'ի յարկսն եւն.) • Որպէս աշխարհական տնտեսն կը մտածէր « ընկալցին զիս 'ի տունս իւրեանց »:

10. Որ 'ի յոփումն հաւատարիմ ե եւն.) • Եթէ դուք երկրաւոր բաների մէջ, որ յոքոր ինչ են երկնից արքայութեան հետ համեմատելով, հաւատարիմ լինէք, զայնս յարմար կերպիւ գործածէք, ապա մեծագոյն բաներ, այսինքն, երկնից արքայութիւն ժառանգելու յոյս կ'ունենաք:

11. Եթէ զերկրաւոր մամոնայն, որ անիրաւ է քանզի վաղանցուկ է, չը կարողացաք իմաստութեամբ գործադրել, երկնից արքայութեան մամոնային (որ ճշմարիտ մամոնայ է քանզի յաւիտենական է) ի՞նչպէս էք կարող ժառանգորդ լինել:

12. Դարձեալ միեւնոյն միտքն մի ուրիշ օրինակաւ կը մեկնէ: Երկրաւոր մամոնայն օտարինն է, մերն 'ի յերկինս է:

13. Նոյն միտքը միւսանգամ կը լուսաբանէ: Ուղիղ տեսութեամբ՝ մարդ պիտի զմամոնայն իրրեւ ծառայ նկատել եւ զԱստուած իրրեւ աէր, քանզի անհնար է երկուց տերանց ծառայել, մամոնայն խոհեմութեամբ գործածել որ Աստուծոյ հաճելի լինի, եւ ոչ թէ մամոնային ծառայելով, այսինքն բոլոր կեանքդ նուիրելով աշխարհային հարստութիւն ժողովելու, զԱստուած մոռանաս: քանզի անհնար է երկու հակառակ տերանց ծառայել:

14. Քրիստոսի ունկնդիրներէն փարիսեցիք իւրեանց ահաճութիւնն ցոյց տուին այս նոր վարդապետութեան դէմ: Քրիստոս կը պատասխանէ թէ ձեր իսկ սխալութիւնն կ'ուղղեմ, քանզի դուք միշտ արդար եւ աստուածասէր երեւիլ կուզէք բայց ձեր ներքին խորհուրդն եւ առանձին վարքն դորա հակառակն ցոյց կուտան:

16. Յովհաննէս Մկրտիչ եղաւ կապ 'ի մէջ Մովսիսական օրինաց եւ Քրիստոսի արքայութեան: — Ամենայն ոք զնա թռնաբարե), ամեն տեսակ մարդիկ կը ժողովուէին Քրիստոսի շուրջն եւ իբր թէ նորա արքայութիւնն բռնաբարել կ'ուղէին:

17—18 Փարիսեցւոց կեղծաւորութիւնը դարձեալ ան-

գեսնելով, Մատթ. Ե. 17. քարոզի մասը կը կրկրնէ (1) :

19—31. ԱՌԱԿ ՄԵԾԱՏԱՆՆ ԵՒ ՂԱԶԱՐՈՒ : Փարիսեցիք ըզ-
 րիստոս կ'անգոսնէին որովհետեւ նա չափազանց արծաթ-
 սիրութեան դէմ կը քարոզէր եւ երկնից արքայութեան հա-
 մար պաշտօր պատրաստելոյ պատուէր կուտար : Արդ մի երկ-
 րորդ առակաւ իւր բնաբանն աւելի զօրաւոր կերպիւ կը
 լուսարանէ եւ եւս առաւել պարզութեամբ հանդերձեալ կե-
 նաց նկարագիրն կը դնէ իւր ունկիրդիրներէր առաջ :

19. Ագանեք քեհեզս եւ ծիրանիս) . Ընտիր ու թանգագին
 զգեստ կը հագանէր եւ ամէն օր զուարճութեամբ կ'անցու-
 նէր :

20. Ղազարոս) , Յապաւումն Եղիազար անուան , որ նշա-
 նակէ Աստուած ողորմեացի : Քրիստոս սովորաբար առակաց
 մէջ յիշուած անձնաւորութեանց անուն չի դնել : Այստեղ
 Ղազարոս անուանակոչութեան մէջ չը պիտի մի յատուկ
 խորհրդաւոր նշանակութիւն փնտռենք : Ղազարոս յարմար
 անուն էր չքաւորի համար որում միայն Աստուծոյ յատուկ
 ողորմութիւնն կարող էր օգնել . թերեւս բառը սոյն իսկ նշա-
 նակութեամբ գործածական լինէր Հրէից մէջ , ինչպէս որ
 մենք եւս Հայերէն Ղազարոսներ անելով աղքատ կը հասկա-
 նանք :

21. Արդէն տեսանք անառակ որդւոյն առակին մէջ ինչ-
 պէս Քրիստոս մարդկային թշուառութիւն կամ երջանկու-
 թիւնն աստիճան առ աստիճան կը բարձրացունէ եւ կը նուա-
 ղեցունէ : Աստ եւս դիտելի է Ղազարոսի դրութիւնն . յա-
 ռաջ աղքատ ոմն Աստուած ողորմեացի անուն . երկրորդ ,
 « անկեալ դնէր վիրաւորեալ » . երրորդ , « ցանկայր ընու-
 զորովայն իւր » . չորրորդ , « շունք գային եւ լիզուին զվէրս
 նորա » :

22. Եղեւ մեռանել աղիսիս , եւ Տանել Հրեշտակացն զնա) ,
 այսինքն զնոզի նորա , քանզի մահն արդէն հոգւոյն բաժա-
 նումն է 'ի մարմնոյ : — Ի գոգն Աքրահամու (2) . Հրէից մէջ

(1) Տես Եկեղեցի Հայաստանեայց, Թիւ 1. էջ 13 եւայլն :

(2) Այս առակին մէջ լատինացւոց պարզատարբում կամ քաւարանի
 վարդապետութեան ապացոյց բնաւ դիտելի չէ : Քրիստոս կը խօսէր Հրէից հետ

սովորական ոճ էր սա, որով նոքա կը նկարագրէին դրախտի այն մասն ուր իւրեանց արդար մեռելոց հոգիք Իսրայէլեան ցեղի նախահօր ներկայութեամբն կ'զմայլէին (') :

23. Ամբարձ գաչս իւր եւն.) . Ընթերցողը պիտի միշտ միտը պահէ որ այս ամենը առակ է եւ պատկեր այնպիսի բաների որ մենք չենք կարող հասկանալ. եւ ակամարութիւն է սորա դէմ այնպիսի անտեղի առարկութիւններ բառնալ որպէս թէ, հոգին աչք չունի, կամ խօսիլ չը գիտէր եւն :

24. Զի թացցե զծագ (ծայր) մասին եւն.) . Մինչդեռ մեծատունն իւր կենդանութեան ժամանակ ամեն երջանկութիւն կը վայելէր եւ Ղազարոս ամենաթշուառ չքաւորութեան եւ տառապանաց մէջ էր, հիմա իւրեանց յարաբերութիւնն առ միմեանս բոլորովին փոխուել է : Մինչդեռ 'ի կեանս Ղազարոս կը կարօտէր մեծատան օգնութեան, սյժմ մեծատունն իւրմէ երջանիկ Ղազարոսի օգնութիւնութիւնն կը հայցէ :

25. Բայց քանզի մեծատունն իւր երջանկութեան ժամանակ զժոխքի վերայ չը մտածեց եւ աշխարիս հարստութիւնն

եւ ինչպէս որ նորանց աւօրեայ կեանքից օրինակներ կը բերէր եւ իւր առակաց նիւթ կը շինէր, նոյնպէս եւ Հրէից ժողովրդական զաղափարներով հանդերձեալ կենաց որպիսութիւնն կը բացատրէր եւ կը լուսաբանէր :

Նոյնպէս զժոխոց պատկերը առակօրէն եւ Հրէից ժողովրդական ոճով նկարագրութիւնն է եւ ոչ այլ ինչ : Դրախտ եւ զժոխք հողանիւթ բնակութեան վայրեր չեն, ոչ եւս Ղազարոսի եւ մեծասան հոգիքն որ աննիւթ էակներ պիտի լինին, կարող են, «ամբառնալ գաչս», «եստանել», «խօսել», «թանալ զծագ մասին 'ի ջուր եւ զովացուցանել զլեզու», եւայլն : Այս բոլորն որպիսութիւններ են որ մարդկային հողանիւթ բնութեան զգայարանաց վերայ են հիմնեալ, եւ հոգեւոր աշխարհին ամենեւին չեն յարմարիր : Քրիստոս զիսէր որ եթէ մինչեւ անգամ հնար լինէր մարդկային լեզուաւ սապէս վերացական եւ աստուածային ճշմարտութիւնների վերայ խօսել, մենք մեր սահմանեալ մօտքն չը պիտէր հասկանայինք :

(') Եբրայական Շբօլ բառը, զոր Եօթանասուներ ֆճդէ Թարգմանեցին, յորմէ եւ մերս Թարգմանութիւն զժոխք ունի, կը նշանակէ համայն ստորեկեայ բնակարան հոգւոց մեռեալ մարդոց : Այս վայրը ըստ Հրէից աւան-
 Թեան երկուսի է բաժանուած . մէկ մասին մէջ արգարոց հոգիք կը մնան եւ սա կը կոչուի Դրախտ, միւսն՝ մեղաւորաց տանջանարան է եւ գեհեմ կը կոչուի :

ազահութեամբ վայելեց, « ոչ արար բարեկամս 'ի մամոնայէ անիրաւութեան », այժմ ոչ ոք պիտի իրեն օգնէ իւր թըլուաւութեան մէջ, քանզի ոչ ոք ունի որ « ընկալցի զնա 'ի յարկսն յաւետենականս (¹) »

26. Վեհ մեծ ե ընդ մեզ եւ ընդ ձեզ) • Ակնարկ է սա յաւիտենական երջանկութեան արդարոց եւ տանջանաց մեղաւորաց : Ապագայ երջանկութեան պատրաստութիւնը պարտինք յայսմ աշխարհի տեսնել, եւր որ հոգին անգամ մի բաժանուեց 'ի մարմնոյ, փոփոխութիւն կամ բարւոքում անհնար է :

27—31. Միայն մէկ միջոց կայ մեծատան թշուառ վիճակէն զերծ մնալու համար : Նոքա որ դեռ կենդանի են պարտին ապաշխարել եւ « զօրէնս եւ զմարգարէս » պահել. այդքանը բաւական է նորանց փրկութեան համար :

ՈՂՈՐՄԵԱ ՔԿ.

Շնորհեա մեզ Տէր ընդ աղքատաց օրինակին Ղազարու
Ժուժկալութիւն,

Զի կամաւոր աղքատութեամբ արքայութեանդ երկնից
ընդ նմին լեզուք արժանի

Լուր մեզ եւ ողորմեա Քրիստոս Աստուած :

Որ փոխանակ հացին կարօտութեան զհացն անմահու-
թեան նըմա շնորհեցեր

Եւ ընդ մեծատանն անգըթութեան 'ի գոգն Աբրահա-
մու ըզնա ընկալար :

Լուր մեզ եւ ողորմեա Քրիստոս Աստուած :

Լուսաւորեա զաչըս սըրտից ստանալ մեզ ողորմութեամբ
'ի քէն Տէր զողորմութիւն.

Զի մի ընդ մեծատանըն հայցեսցուք 'ի լոյց հնոցին ծա-
գիւ մատին ջուր 'ի զովացումն.

Լուր մեզ եւ ողորմեա Քրիստոս Աստուած :

(¹) Ահա նախընթաց առակի կապակցութիւնն սորա հետ: Անիրաւ տեսնել իւր ապագային համար մշածեց, բայց մեծատանն՝ ոչ:

ՇՆՖԱԹ, 2 ԱՊՐԻԼ, 1888

—*—

**Յօճ Սրբոց Քառասուն վկայիցն օրք 'ի Սեբաստիա
կառարեցան**

Յամի Տեառն 515 Կոստանդիանոս Թագաւորն Միլան քաղաքէն հրատարակեալ հրովարտակովն իւր հպատակներին կրօնի կատարեալ ազատութիւն տուեց, որով Քրիստոսի եկեղեցին երեք հարիւր տարի անհնարին հալածանք կրելէն յետ՝ Հռովմէական տէրութեան գլխաւոր կրօնքն եղաւ, որովհետեւ կայսրն իսկ քրիստոնէութիւն ընդգրկեց: Ասիական գաւառների վերայ կ'իշխէր Կոստանդիանոսի աթոռակիցը Լիկիոնիոս որ առ երես կայսեր հրամանագիրը հրատարակեց եւ 'ի գործ դնել տուեց բայց 'ի սրտէ քրիստոնէութեան ռիւերիմ թշնամին էր եւ չը կարողացաւ երկար ժամանակ իւր ատելութիւնը քրիստոնէութեան դէմ ծածկել: Յառաջ արգելեց հոգեւորականներին որ ժողովներ գումարեն, մեծ քաղաքներում եկեղեցեաց մէջ պաշտօն մատուցանելն խափանեց, իւր զօրաց մէջէն քրիստոնեայ սպայք արձակեց եւ զինուորներին հրամայեց որ կռոց զոհեն: Փոքր Հայք այն ժամանակ Հռովմէական իշխանութեան տակ լինելով բնականաբար Լիկիոնիոսի ճնշումներէն զերծ չէր: Սեբաստիա քաղաքին մէջ քառասուն քրիստոնեայ զինուորներ ընդդիմացան արքայական հրամանին եւ կռոց չը զոհեցին: Սաստիկ ցուրտ ձմեռ էր եւ Սեբաստիոյ լիճն բոլորովին սառուցել էր: Քառասուն քրիստոնեայ զինուորները որք յանձն չառին կռոց զոհել մերկացուցին եւ այն դառնաշունչ ձմեռնային ժամանակ սառուցի վերայ կացուցին: Փոքր հեռու լճի ափին հանգիստ պատըսպարան եւ բաղանիք պատրաստեցին որ եթէ քառասունքն կռոց զոհելու յօժարութիւն յայտնէին իսկոյն ընդունուին եւ չարչարանքէ ազատուէին: Սակայն ի զուր էր նոցա հոգածութիւնն. նահատակներն մի առ մի անկան եւ մեռան մինչդեռ մնացեալներն միահամուռ կ'աղօթէին. «Որպէս քառասուն անձինք միտան յառաքելք, արա զի քառասունքս եւս

պսակունին:» Իւրեանց աղօթքը լսելի եղաւ: Արդարեւ մէկը չը կարողացաւ հանդուրժել եւ ելաւ գնաց, բայց պահապաններէն մին տեսնելով մարտիրոսաց քաջութիւնն եւ նորանց հաւատն որ այդպէս գերմարդկային քաջութեան պատճառէր, հաւատաց 'ի Քրիստոս եւ դատապարտեցաւ նոյն պատժոյն որով քառասուն վկայից թիւը լրացաւ:

ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆ ԵՐԴՆԱՆՈՅ ՎԵՐԱՅ

Մատթէսի Աւետարանին (Ե. 34) մէջ Քրիստոս խտրել կը պատուիրէ. «Ամենեւին մի երդնուլ:» Ոմանք կարգալով այս հրամանն առանց ուղիղ քննադատութեան կարծեցին թէ երդնուլն քրիստոնէից բոլորովին արգելեալ է եւ ոչինչ պարագայ կարող է զմեզ ստիպել որ երդնումք: Որովհետեւ ընդդէմ այսպիսի բողոքարկութեանց այսօր քրիստոնէից մէջ երդումն յաճախ գործածական է, եւ թէ՛ աշխարհական թէ՛ եկեղեցական ատենի առջեւ ընդհանրապէս ընդունուած սովորութիւն է, արժան է մեզ քննել Քրիստոսի բուն միտքը եւ համեմատել մեր արդի սովորութեան հետ:

Ս. Գրոց, որպէս եւ այլ ամենայն գրուածոց բացատրութեան գլխաւոր կանոնն սա է. Ամեն մեկ խօսք պէտք է որ խր շարաքանութեան հետ բացատրուի: Այսինքն, բաւական չէ որ մի խօսք կամ մի տուն միայնակ առնուիմք եւ առանց նախադաս եւ յետադաս տուններու համեմատութեամբ բացատրել ուղեհանք: Օրինակի համար Ս. Գրոց մէջ գրած է. «Ոչ գոյ Աստուած.» եթէ այս խօսքը միայնակ բացատրելու լինէինք պէտք էր այն անտեղութեան յանգիլ, թէ Ս. Գիրքն կ'ուսուցանէ թէ Աստուած չկայ: Ուրեմն պիտի այս խօսքը իւր նախադաս խօսքերու համեմատութեամբ կարդանք որ իսկ միտքն ըմբռնենք. «Ասաց անզգամն ի սրտի իւրում թէ ոչ գոյ Աստուած:» Ահա միտքը պարզուեց: Սոյնպէս եւ Քրիստոսի խօսքերն երդնոյ վերայ այսպիսի շրջահայեաց հետազօտութեան կը կարօտին:

Մատթէոսի հինգերորդ գլուխը մի ընդհանուր քարոզ է յորում Քրիստոս իւր առած դիրքը դէպի Մովսիսական օրէնքն կը պարզաբանէ: Քարոզի բնաբանն է «Մի համարիք եթէ եկի լուծանել զօրէնս կամ զմարդարէս. ոչ եկի լուծանել՝ այլ լնուլ,» Օրինաց վերայ մանրամասնաբար խօսելէն առաջ Քրիստոս իւր քարոզի նպատակն կը յայտնէ. օրէնք եւ մարդարէք պիտի կատարուին, բայց ոչ որպէս դպիրք եւ փարիսեցիք կը կատարէին, այլ ըստ Քրիստոսի պատուիրանաց՝ պէտք է հոգին ըմբռնել եւ չարեաց հիմն ու արմատն ջնջել, եւ ոչ թէ մի քանի արտաքին կանոններով շատանալ: Բաւական չէ որ իրօք չ'սպանանես եւ չը շնաս. պէտք է որ նաեւ սիրտդ անսիրելութենէ եւ խառնակ ցանկութիւններէ բոլորովին մաքուր լինի: Նմանապէս բաւական չէ որ միայն սուտ չ'երդնուս. երդնուլն ըստ ինքեան չարեաց պատճառ է. դուք քրիստոնեայքդ պէտք է այնպէս ուղղէք ձեր ընթացքը որ այդ չարիքը ձեր մէջ տեղի չունենայ. այսինքն, ձեր յարաբերութիւնն միմեանց հետ կատարեալ ճշմարտախօսութեամբ եւ հաւատարմութեամբ ուղղուի որ երդնուց հարկ չը լինի:

Քրիստոսի վարդապետութիւնն կատարելութեան ամենաբարձր աստիճանն կ'ակնարկէ: «Եղերուք դուք կատարեալք որպէս եւ հայրն ձեր կատարեալ է:» Այս բարձր օրինակն տալու պատճառն այն է որ փարիսեցւոց նման չը շատանամք մի քանի կրօնական արտաքին ձեւերով եւ յետոյ մեր պարտականութիւնն կատարած համարելով գոհանամք զԱստուծոյ «զի ոչ եմք իբրեւ զայլս 'ի մարդկանէ,» այլ անխոնջ յարատեւութեամբ եւ քրիստոսաւանդ խոնարհութեամբ աշխատենք, գիտելով որ մեր օրինակն այնքան բարձր է որ եթէ մինչեւ անգամ «առնիցեմք զամենայն հրամայեալսն մեզ,» դարձեալ պարտական ենք մաքսաւորի հեզութեամբն ասել. «Ծառայք անպիտանք եմք:» (Ղուկ. Ժէ. 9, 10) Բայց որպէս զի կարողանանք այս կատարելութեան հասանել, հարկաւոր է որ մեզ չըջապատող մարդիկ, որոց հետ մենք ամեն օր յարաբերութիւն ունինք, նմանապէս այդ վեհ օրինակին հետեւին. միով բանիւ, հարկաւոր է որ աշխարհիս վերայ կամ գէթ մեր շրջանների մէջ ամենեւին չարութիւն չը լինի:

գողութիւն, սպանութիւն, անհաւատարմութիւն եւն. բոլորովին անհետանան: Յայնժամ հարկ չի լինել այս չարեաց առաջն հակառակ չարիքներով առնուլ: Եթէ սպանութիւն չը լինէր դատաւորը չէր ստիպուել զեղեռնագործն 'ի մահ դատապարտել, որ ըստ ինքեան չարիք մի է եւ միայն այնքան ներելի որքան որ մեծագոյն չարիք մարդկային ընկերութեան խաղաղութիւնը կ'սպառնան: Նոյնպէս եթէ անհաւատարմութիւն չը լինէր աշխարհումս մենք չէինք ստիպուել անհաւատարիմ անձինք Աստուծոյ անուամբն վախեցնել որ իւրեանց խօսքին հաւատարիմ մնան: Բայց քանի որ աշխարհս դեռ այդ կատարելութեան չէ հասած, մեր խորին պարտականութիւնն է հարկ եղած ժամանակն երդնուլ եւ երդում տալ: Այսպիսի պարագայից մէջ երդումն մերժել նոյնքան հակառակ է քրիստոնէական օրինաց որպէս 'ի զուր տեղն Աստուծոյ անունն հայհոյել, քանզի այդու մենք կարող ենք մեծագոյն չարիքներով ընկերութեան խաղաղութիւնն զրդովել: Վասն այսօրիկ երկու չարեաց փոքրագոյնն ընտրելի է:

Տեսնելով որ երդնուլն ըստ ինքեան չարիք մի է պարտինք շատ չափաւորութեամբ գործածել զայն: Դասուաւորներ-մանաւանդ պէտք է միայն շատ կարեւոր խնդիրների մէջ երդումն պահանջեն եւ ոչ թէ ամէն չնչին բանի համար Աստուծոյ անունն առնուլ, որով երդումն տակաւ առ տակաւ իւր նշանակութիւնն պիտի կորուսանէ եւ յաճախ գործածութեամբ աննշան ձեւակերպութիւն դառնայ եւ փոխանակ չարագործի սրտի մէջ Աստուծոյ ահն զարթեցնելու աւելի նորա անունը հայհոյուի: Այսքանն քաղաքական եւ եկեղեցական ատենի առջեւ երդնլոյն կը վերաբերի: Կայ նաեւ մի ուրիշ տեսակ երդումն որ բոլորովին արգելեալ է եւ ոչ ինչ պարագայ կարող է զմեզ ստիպել զայդ գործել: Այն է յաճախ՝ ամէն մի չնչին խօսքի մէջ զԱստուած կամ իւր սուրբերն եւ սուրբ տեղիքն վկայ կոչել մեր ճշմարտախօսութեան: Արեւելեան ազգաց մէջ այս սովորութիւնն շատ է տարածուած, բայց բոլորովին հակառակ է Աւետարանի ոգւոյն, եւ մանաւանդ Քրիստոսի պատուէրն թէ «ամենեւին մի երդնուլ» ամենէն յառաջ սորան կը վերաբերի:

Ա Ռ Թ Ղ Թ Ա Կ Ի Ց Ս

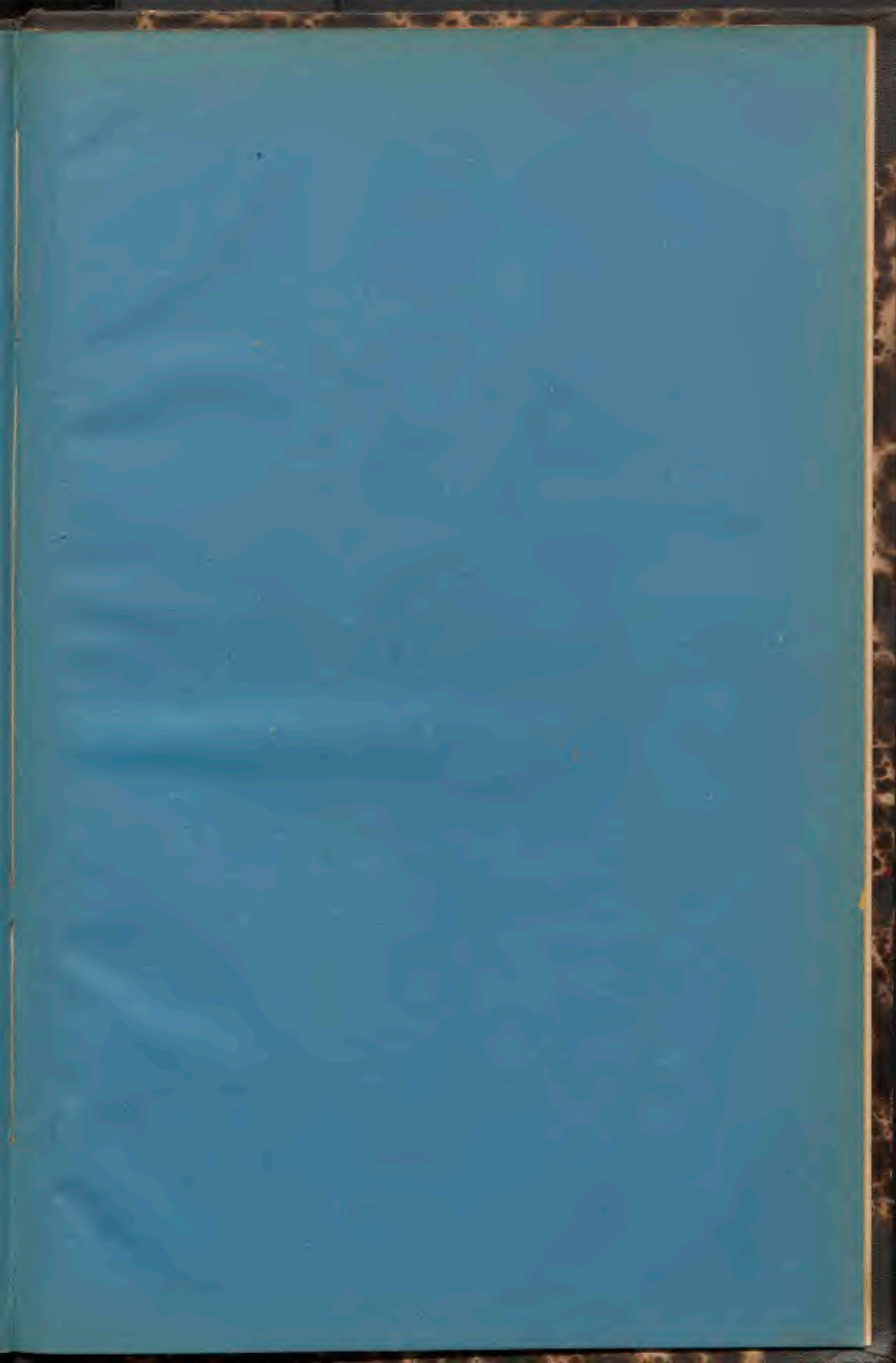
Ա. Գ. — Մարկ. ԺԱ. 13. յառաջ բերելով՝ կ'ասես «քանի որ Թուզի ժամանակ չէր, բնականաբար Թուզ չպիտի կարենար տալ. ի՞նչ պատճառաւ անէ՞ծք կարդաց»

Հանրածանօթ իրողութիւն մի է որ Թզենւոյն պտուղն տերեւէն առաջ կը պտտի, եւ «տերեւալից» Թզենին հասարակօրէն նաեւ պտղալից պիտի լինի: Երեւի այս Թզենին օդի պարագայից կամայլ իմն բնական պատճառաւ նախ քան զժամանակն տերեւել էր: Թզենին արժանի էր անիծից քանզի տերեւներ ունենալով հանգերձ (որով պտղաւէտ լինելն կ'ենթադրուէր), պտուղ չուներ, եթէ ինչպէս պտուղ չուներ տերեւ եւս չուներնար, Քրիստոս զայն չէր անիծել:

Քրիստոս Թզենին անիծելով չուզեց իւր վրէժխնդրութիւնն ցոյց տալ, այլ մէկ կարեւոր բարոյական դաս տալու որել իւր աշակերտաց մտքումն: Արտաքին բերանացի խոստովանութիւնն բաւական չէ, մարդ պիտի նաեւ բարեգործութեան պտուղ բերէ, որ խոստովանութեան հետ համաձայնի:

Վ. Կ. Ա. — 1. Այդ տեսակ գռեհկութեանց դէմ միայն լուսաւորութեան ու գիտութեան զէնքերով ես կարող կռուիլ: — 2. Արդարեւ Աւետարանի այն մասն ուր որ ինտուած ես՝ այդ բառերը չեն պարունակեր. սակայն բովանդակ Նոր Կտակարանն այն դաղափարովն է ներշնչուած թէ Քրիստոս եկաւ աշխարհ 'ի փրկութիւն ազգի մարդկան: Յիշածդ աղօթքն Աւետարանի ընդօրինակութիւն չէ, այլ սորա մտաց եւ վարդապետութեանց բովանդակութիւնն է: — 3. Այո: — 4. Հայաստանցի պանդուխտների խնդիրն ոչ կրօնական է եւ ոչ Աստուածաբանական:

ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

Հանդիսիս եռամսեայ գինն է ի Տանկասան 7
դահեկան, քղթասարաւ 10 դահեկան կանխիկ, եւ
ՀԱՏԸ 20 ՓԱՐԱՅ: Եւրոպա, 2 1/2 Քրանֆ. Հնդկասան
1 1/2 ռուբլի. Պարսկասան 3 լըն. Ռուսասան 4 ռբլ:

Նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն պէ՛տ է ուղղել
առ Խմբագրութիւն *Եկեղեցի Հայաստանեայց* Հան-
դիսի, Զամմաճըլար Ֆակոբեան խան, Պաղտատեան
սպարան:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. Ճաշոց Աւետարան ըստ Դուկասու ժԶ. — 2. Շնորհեա մեզ Տէր —
3. Տօն Սրբոց Քառասուն վկայիցն որք ՚ի Սերասիա կատարեցան. —
4. Աւետարանի վարդապետութիւնն երդնոյ վնայ. — 5. Առ Թղմակիցս:

معرف عمومیت نظارت حلیه سنک رخصتیه طبع اوله شمس